

УДК 323.1

Дяченко О. В.

к. політ. наук, доцент,

кафедра політології

ОНУ імені І. І. Мечникова,

Французький бульв., 24/26, м. Одеса, 65058, Україна

E-mail: odyachenko10@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0800-866X>

DOI: <http://doi.org/10.18524/2707-5206.2023.36.288715>

РОЛЬ МОВИ ТА МОВНИХ ПРАКТИК У «НАЦІОНАЛІЗМІ ПОВСЯКДЕННОСТІ»

У 1995 р. була вперше опублікована новаторська робота М. Білліга «Банальний націоналізм», яка, як вважається, започаткувала новий спосіб вивчення «нації» та «націоналізму». Дещо пізніше концепція «банального націоналізму» була уточнена та доповнена концепцією «повсякденної національності», які разом задають основні напрямки дослідження «націоналізму повсякденності». Наукові пошуки, які безпосередньо спираються на роботу М. Білліга «Банальний націоналізм», досліджують насамперед те, як еліти мобілізують елітарні (державні) символи, націоналістичні дискурси та інші матеріальні та нематеріальні елементи, які наповнюють звичайний ландшафт і семіосферу даної території. Натомість в дослідженнях «повсякденної національності» увага приділяється насамперед тому, як люди переосмислюють елітарні символи та націоналістичні дискурси або створюють власні версії національності, впроваджені як повсякденні практики. Серед елементів, які працюють щоденним нагадуванням про місце людей у «світі націй», зокрема, мова та мовні практики, а також маленькі дейктичні слова («внутрішня політика» / «зовнішня політика», «ми» / «вони», «тут» / «там» тощо), що наповнюють ЗМІ та інші сфери та матеріали, які ми читаємо, слухаємо, дивимось і т.п. Зрештою, уявлення, які здаються нам банальними, виявляються ідеологічними конструктами націоналізму. Історичним конструктом націоналізму слід вважати й ідею мови. Поняття «мова», принаймні, у тому сенсі, що здається «нам» банально очевидним, є «винайденою непорушністю», створеною в епоху національної держави. Не так мова створює націоналізм, як націоналізм створює мову; або, скоріше, націоналізм створює «наше» звичайне уявлення про те, що існують «природні» і безперечні речі, які називаються «мовами», на яких ми нібито говоримо.

Ключові слова: мова, мовна практика, націоналізм повсякденності, банальний націоналізм, повсякденна національність.

Вступ. Протягом багатьох поколінь історики, соціологи, політологи та інші соціальні дослідники були стурбовані історичним походженням та субстанціональними рисами «нації» та «націоналізму». Вони намагались встановити, як сучасні державотворчі процеси та індустріальний капіталізм формувалися та взаємодіяли в Європі та світі, створюючи стандартизовані форми національної культури (чи навіть навпаки). Ці здебільшого макроструктурні підходи прагнули пояснити, як формуються та які риси притаманні «націям» та «націоналізмам»; вони майже не досліджували те, як люди стають «національними».

Проте у 1995 р. була вперше опублікована новаторська робота М. Білліга «Банальний націоналізм» («Banal Nationalism») (Billig, 2002), яка, як вважається,

започаткувала новий спосіб вивчення «нації» та «націоналізму». Віддаляючись від традиційного занепокоєння історичним походженням та субстанціанальними рисами «нації» та «націоналізму», «банальний націоналізм» запропонував систематичний аналіз свого відтворення, передусім аби пояснити стійкість і поширеність ідеї світу, розділеного на нації. Під впливом нових підходів у соціальній та дискурсивній психології М. Білліг та його послідовники предметно зосередилися на ролі, яку відіграють у націоналізмі повсякденні, малопримітні дискурсивні практики, і зокрема досить далекі від усвідомлення їх частиною націоналістичного дискурсу «маленькі слова» (дейксис).

Дещо пізніше концепція «банального націоналізму» («Banal Nationalism») була уточнена та доповнена концепцією «повсякденної національності» («Everyday Nationhood») (Antonsich, 2020, 2015; Bantman & Paola, 2022; Edensor, 2002; Edensor and Sumartojo, 2018; Skey & Antonsich, 2017; Fox and Miller-Idriss, 2008; Fox, 2017; Ichijo and Ranta, 2016), які разом задають основні напрямки дослідження «націоналізму повсякденності» («Everyday Nationalism») (Antonsich, 2015; Bantman and Paola, 2022; Fox & van Ginderachter, 2018; Hearn and Antonsich, 2018; Ichijo and Ranta, 2016; Jones & Merriman, 2009; Knott, 2015; Krasniqi, Sokolić and Kostovicova, 2020; Liinpää M., 2020; Millei & Imre, 2021).

Ці концепції розроблялись і предметно обговорювались, а ще більше застосовувались, в різних сферах соціальних та політичних наук багатьма західними дослідниками. Серед них, зокрема: А. Аксой (Aksoy & Robins, 2003), П. Аласуутари (Alasuutari, 2013), Д. Алдерман (Alderman, 2003), М. Антонсич (Antonsich, 2015, 2020; Skey & Antonsich, 2017; Hearn & Antonsich, 2018), К. Бентман (Bantman & Paola, 2022), М. Бенвелл (Benwell, 2017), Н. Бозартіс (Bozatzis, 2014), М. ван Гіндерахтер (Fox and van Ginderachter, 2018), Т. Гуллівер (Gulliver, 2011), Т. Еденсор (Edensor, 2002; Edensor & Sumartojo, 2018), Р. Джонс (Jones & Merriman, 2009), Р. Імре (Millei and Imre, 2021), А. Ічійо (Ichijo & Ranta, 2016), Е. Кнотт (Knott, 2015), Д. Костовіцова (Krasniqi, Sokolić & Kostovicova, 2020), Л. Крам (Cram, 2001), В. Краснікі (Krasniqi, Sokolić & Kostovicova, 2020), Т. Кьюсак (Cusack, 2001), А. Лахуд (Lahoud, 2008), Дж. Лейб (Leib, 2011), М. Ліінпяя (Liinpää, 2020), П. Мерріман (Jones and Merriman, 2009), З. Міллей (Millei & Imre, 2021), С. Міллер-Ідрісс (Fox and Miller-Idriss, 2008), А. Паасі (Paasi, 2016), П. ді Паола (Bantman & Paola, 2022), Дж. Пенроуз (Penrose, 2011), Р. Ранта (Ichijo & Ranta, 2016), К. Робінс (Aksoy and Robins, 2003), М. Скей (Skey and Antonsich, 2017), В. Славчева-Петкова (Slavtcheva-Petkova, 2014), І. Соколіч (Krasniqi, Sokolić & Kostovicova, 2020), Л. Сзульц (Szulc, 2017; Szulc, 2016), Ш. Сумартойо (Edensor and Sumartojo, 2018), Т. Унвін (Unwin & Hewitt, 2001), Дж. Фокс (Fox and van Ginderachter, 2018; Fox and Miller-Idriss, 2008; Fox, 2017), Д. Хемметт (Hammett, 2012), Дж. Хьорн (Hearn and Antonsich, 2018), В. Хьюїтт (Unwin and Hewitt, 2001).

Однак, незважаючи на певну популярність «банального націоналізму», «повсякденної національності» та «націоналізму повсякденності» серед західних дослідників, на теоретичному рівні роль мови та мовних практик в них не до кінця розкрита. Не кажучи вже про поодинокі дослідження українських авторів, які носять зазвичай емпіричний характер.

Серед поодиноких досліджень українських авторів, які предметно звертаються до цих концепцій, можна виділити (здебільшого емпіричні) дослідження

В. Кулика (Kulyk, 2009), І.С. Прибегіна (Prybiehin, 2021), М.О. Шевчук (Shevchuk, 2014) тощо.

Метою дослідження є розкриття ролі мови та мовних практик у «націоналізмі повсякденності».

Методи дослідження. В основі дослідження лежать системний, міждисциплінарний і дискурсивний підходи, використання яких значною мірою й дозволило досягти означеної мети. Були застосовані такі загальнонаукові методи пізнання, як індукція і дедукція, аналіз і синтез, порівняння й аналогія, узагальнення й абстрагування, а також такі спеціально-наукові методи, як описативний, контент-аналіз, метод реконструкції, метод реконструкції тощо.

Результати. Поняття «націоналізму» як всюдисущого в сучасних суспільствах є ключовим моментом у «Банальному націоналізмі» М. Білліга (1995) (Billig, 2002). Вихід цієї книги, а також розробка та викладення однойменної концепції стали, за переконанням багатьох, переломним моментом у дослідженні «нації» та «націоналізму». Це перевело дискусію з питання про історичне походження та субстанціональні риси «нації» на питання про її відтворення та функціонування. У той час як питання формування «нації» спонукає зосередитися на минулому та вимагає історичного дослідження ролі різноманітних факторів (економічних, політичних, культурних тощо), питання національного відтворення спонукає сконцентруватися на сьогоденні та потребує більш соціологічного та географічного підходу, зосередженого на житті «простих» людей. Власне, «банальний націоналізм» не тільки відтворює, але й натуралізує «націю» роблячи в очах «простих» людей природним те, що світ нібито ділиться на «нації» і кожна людина нібито повинна мати якусь «національність».

Для М. Білліга ключем у відтворенні усталеної «нації» є її банальна, буденна чи малоусвідомлювана присутність, а саме сукупність матеріальних і нематеріальних елементів, які наповнюють звичайний ландшафт і семіосферу даної території, працюючи щоденним нагадуванням про місце людей у «світі націй».

Серед таких елементів, які опинилися в центрі уваги М. Білліга та його послідовників, зокрема: «національний» прапор (Billig, 2002), «національні» свята та дні жалоби (Benwell, 2017; Paasi, 2016), «національна» кухня (Ichijo & Ranta, 2016), «національна» валюта (банкноти та монети) (Penrose, 2011; Unwin & Hewitt, 2001), поштові марки (Hammett, 2012), «національна» архітектура, типові природні ландшафти та повсякденні міські пейзажі (Shevchuk, 2014; Benwell, 2017; Cusack, 2001; Jones & Merriman, 2009; Lahoud, 2008), «національна» іконографія кіно, телебачення та популярної культури (Benwell, 2017; Cram, 2001; Edensor, 2002), номерні знаки (Leib, 2011), назви вулиць (Alderman, 2003), медійний дискурс (Kulyk, 2009; Benwell, 2017; Billig, 2002; Slavtcheva-Petkova, 2014; Szulc, 2017; Szulc, 2016), освіта (Gulliver, 2011; Millei & Imre, 2021), а також маленькі дійсничі слова («внутрішня політика» / «зовнішня політика», «ми» / «вони», «тут» / «там» тощо), що наповнюють ЗМІ та інші сфери та матеріали, які ми читаємо, слухаємо, дивимось і т. ін. (Billig, 2002).

Причому, як зазначає М. Антонсич, вдача «банального націоналізму» полягає в тому, що він є відкритим і гнучким: його можна пристосувати до різноманітних контекстів, часом далеких від тих, які спершу обговорювалися в новаторській книзі М. Білліга (Billig, 2002, р. 33–34). Зрештою, «банальний націоналізм» був перероблений, аби відповідати множині інших просторових та цивілізаційно-

ідеологічних вимірів: місцевому / локалістському (Alasuutari, 2013), транснаціональному / транснаціоналістському (Aksoy & Robins, 2003), інтернаціональному / інтернаціоналістському (Bantman & Paola, 2022), європейському / європейстському (Cram, 2001; Slavtcheva-Petkova, 2014), американському / американістському (Slavtcheva-Petkova, 2014) оксидентальному / оксиденталістському (Bozatzis, 2014), расовому / расистському (Liinpää, 2020) тощо.

Водночас, як запевняють нас розробники концепції «повсякденної національності» («Everyday Nationhood») (зокрема М. Антонсич (Antonsich, 2020, р. 1232–1233) та Е. Кнотт (Knott, 2015, р. 1-3), наскільки б проникливим не був аналіз М. Білліга, який висвітлив процес відтворення «націй», в класичній концепції «Банального націоналізму» немає нічого або дуже мало, що говорить про активну роль «звичайних» людей у процесі «національного» відтворення. «Банальний націоналізм» М. Білліга слідує інституційним шляхам, культурній логіці та споживацьким імпульсам «націоналізму», що йде «зверху вниз», а «звичайні» люди в цій концепції виглядають лише пасивними кінцевими споживачами повідомлень, які спускаються «елітою» згори.

Зі свого боку, Дж. Фокс та М. ван Гіндерахтер зауважують, що концепція «Банального націоналізму» розглядає «націю» як «десь там», повсюдно доступну та відтворювану в інституціоналізованих формах, культурних артефактах і дискурсивних тропях. Для «звичайних» людей «нація» скрізь, але водночас ніде: вона діє у повсякденному житті не як об'єкт самосвідомої чи цілеспрямованої маніпуляції, а радше за лаштунками. Цей прихований націоналізм «зверху вниз» дає потужний, але невидимий шаблон для організації та досвіду повсякденного життя в «національних» термінах.

Втім погляди «зверху вниз», врешті-решт, були оскаржені і доповнені аргументами «знизу вгору», що стосуються повсякденних практик, модальностей і звичок, які відтворюють «націю» в повсякденному житті [(Fox & van Ginderachter, 2018, р. 546–548).

Як стверджують Фокс і Міллер-Ідрісс, «націоналізм» слід сприймати не як елітарний феномен, а як щось, чим займаються й «звичайні» люди, які раніше в дослідженнях «націоналізму» «дивним чином» були відсутні (Fox & Miller-Idriss, 2008, р. 537). З цієї точки зору маси є не (лише) вмістилищами «націоналістичних» посилів, але (також) активними суб'єктами споживання, виробництва, привласнення та маніпулювання своїми власними версіями «нації».

«Звичайні» люди думають про «націю», говорять про «націю», створюють «націю», виконують «націю», споживають «націю» – і, звичайно, відкидають, опираються, ігнорують і уникають «нації» – все це сприяє відтворенню та легітимації – або демонтажу та підриву – «національних» форм приналежності. Для них «повсякденний націоналізм» функціонує як окрема сфера, керована буденними ритмами та непередбачуваними обставинами повсякденного життя.

Концепція «повсякденної національності» («Everyday Nationhood») зосереджується на тому, як «національність» одночасно відтворюється «звичайними» людьми, які роблять «звичайні речі». Згідно з цією концепцією, «національність» не є ані невидимою, ані всюдисущою: вона активно присвоюється, маніпулюється та впроваджується як категорія соціальної практики різноманітними соціальними акторами в різноманітних соціальних контекстах. Зрештою «нація» має різне значення у часі та просторі, актуальне в одних ситуаціях, але нерелевантне в інших (Fox and van Ginderachter, 2018, р. 546–548).

Дослідження «повсякденної національності» тісно пов'язані з питаннями ідентичності (Antonsich, 2020; Antonsich, 2015; Bantman & Paola, 2022; Edensor, 2002; Edensor & Sumartojo, 2018; Skey and Antonsich, 2017; Fox & Miller-Idriss, 2008; Fox, 2017; Ichijo & Ranta, 2016), практиками споживання (Edensor, 2002; Ichijo and Ranta, 2016) та ритуальними практиками (Bantman and Paola, 2022; Edensor, 2002) тощо, хоча іноді «повсякденна національність» розуміється не як один із проявів «націоналізму повсякденності» («Everyday Nationalism»), який уточнює та доповнює «банальний націоналізм», а фактично як його синонім (Antonsich, 2015; Bantman & Paola, 2022; Fox & van Ginderachter, 2018; Ichijo and Ranta, 2016; Hearn & Antonsich, 2018; Jones & Merriman, 2009; Knott, 2015; Krasniqi, Sokolić & Kostovicova, 2020; Liinpää, 2020; Millei & Imre, 2021).

Отже, дослідження, які безпосередньо спираються на роботу М. Білліга «Банальний націоналізм», досліджують насамперед те, як еліти мобілізують елітарні (державні) символи, націоналістичні дискурси та інші матеріальні та нематеріальні елементи, які наповнюють звичайний ландшафт і семіосферу даної території. Причому ці установки цілком вписуються до дискурсивного підходу К. Вердері та К. Калхуна, який «виключає будь-яку телеологію в питанні про виникнення націй і націоналізму та концентрується на націоналістичному дискурсі або, інакше кажучи, дискурсивній формації націоналізму. ... І в цьому сенсі націоналізм слід розуміти як своєрідну мовну гру, мета якої – перебудова соціального світу» (Prybiehin, 2021, p. 79).

Натомість в дослідженнях «повсякденної національності» увага приділяється насамперед тому, як люди переосмислюють елітарні символи та націоналістичні дискурси або створюють власні версії національності, впроваджені як повсякденні практики. Ці точки зору цілком вписуються до когнітивного підходу (Р. Брубейкер), який концентрується «на переживаннях простих людей, з яких націоналізм черпає значну частину своєї сили. Однак замість того щоб розуміти соціальний світ субстанціалістськи як сукупність расових, етнічних і національних груп, когнітивні установки звертаються до соціальних і ментальних процесів, що лежать в основі розуміння та класифікації соціального світу в расових, етнічних або національних термінах» (Prybiehin, 2021, p. 79).

Ще у XVIII ст. І. Г. Гердер і І. Г. Фіхте заявили, що основу та справжній дух нації складає її мова. Подібні уявлення і сьогодні зустрічаються в ЗМІ та в уявленнях «звичайних» людей, а також в роботах багатьох вчених. З цієї точки зору, населення, що складається з різномовних груп, не може вважатися «справжньою» нацією. А нації, що включають різні мовні групи, можуть просто розсипатися внаслідок криз та/або у разі небезпеки (Billig, 2002, p. 13–19).

Більше того, нерідко стверджується, що «носії однієї мови повинні прагнути набути своєї власної політичної ідентичності, і що в цьому немає нічого незвичайного» (Billig, 2002, p. 13). Причому «нам» не треба пояснювати, чому громади, які говорять однією мовою, можуть прагнути створити власну національну державу – це відповідає звичайним уявленням про нації, які «ми» начебто маємо (Billig, 2002, p. 13–19). У цьому світлі важливо відповісти на наступне питання: «звідки береться таке відчуття? Чи «природно» думати про громаду, націю та мову у такий спосіб? Або подібне відчуття природності саме по собі представляє проблему?» (Billig, 2002, p. 14).

Цілком слушно, зауважує М. Білліг, що розповсюдженням таких міфів займаються різного роду націоналісти, але не тільки вони. Хіба і в «нас» – тих, хто живе

у національних державах, немає «звичайних» уявлень, які змушують цей світ національних держав здаватися «природним»? (Billig, 2002, p. 19).

«Ідеології – це зразки вірувань і дій, які змушують здаватися існуючій соціальному лад «природним» чи неминучим» (Billig, 2002, p. 15). Насправді, після поміщення «наших» звичайних уявлень в історичний контекст «наші» уявлення про «націю» та «природність» приналежності до неї виявляються продуктом особливої історичної доби. Зрештою, ці уявлення можуть виявитися не менш дивними, ніж уявлення інших епох. Тому при розгляді націоналізму як ідеології все нібито очевидне має бути поставлене «нами» під сумнів. «Нам», так би мовити, слід дистанціюватися від себе самих і від того, що «ми» зазвичай вважаємо очевидним або «природним» (Billig, 2002, p. 19).

Подібні ж уявлення насправді лежать в основі «методологічного націоналізму» – концепції, яка була запропонована на початку 2000-х рр. А. Віммером і Н.Г. Шиллер (Wimmer & Schiller, 2002).

Отже, запевняє М. Білліг, «нас» не повинна задовольнити «природність» того, що люди, які говорять однією мовою, мають прагнути до спільного, окремого від інших, політичного існування (Billig, 2002, p. 13–19). «Нам необхідно поставити під сумнів – чи винести за ідеологічні дужки – самі поняття, які здаються непопущними і дозволяють розуміти зміст щоденних новин, у тому числі такі поняття, як «нація» і навіть «мова». При аналізі націоналізму, ці поняття не можна використовувати некритично, тому що вони не займають зовнішнього положення стосовно теми, яка має бути нами проаналізована» (Billig, 2002, p. 15).

Взагалі, «ми» (як дослідники націоналізму, так і «звичайні» люди) більш схильні розпізнавати націоналізм у «інших», ніж у себе (Billig, 2002, p. 13–19). «Можна з упевненістю говорити, що термін «націоналізм» завжди належить до переконань «інших». Коли ж мова заходить про «наші» переконання, можна підібрати інші слова, наприклад, «патріотизм», «лояльність» чи «соціальну ідентифікацію». Такі терміни дозволяють уникнути використання слова «нація», а разом з ним і привиду націоналізму, принаймні в тому, що стосується «наших» уподобань та ідентичності. Проблема в тому, що такі терміни упускають об'єкт, стосовно якого виявляється «лояльність» або здійснюється «ідентифікація», – національна держава» (Billig, 2002, p. 16).

Насправді, стверджує М. Білліг, «націоналізм» не обмежується ідеологією «інших» і його слід розуміти як поняття, що охоплює всі можливі способи відтворення національних держав. Причому найчастіше ці способи пов'язані з «банальним» націоналізмом, який відрізняється від відкритого, артикулованого та вираженого націоналізму тих, хто веде боротьбу за створення нових націй (Billig, 2002, p. 13–19).

Таким чином, уявлення, які здаються нам банальними, виявляються ідеологічними конструктами націоналізму. Вони являють собою «винайдені непорушності», які історично були створені в епоху Модерну і переживаються нами так, наче вони існували завжди. Причому поняття, які аналітик міг би використовувати і насправді використовує для пояснення націоналізму, теж можуть бути історичними конструктами націоналізму.

Історичним конструктом націоналізму слід вважати й ідею мови. З одного боку, нескладно побудувати модель націоналізму довкола важливості спілкування однією, спільною мовою. З іншого – чимало аналітиків називають

мову визначальною рисою національної ідентичності: нібито ті, хто розмовляє однією мовою, можуть претендувати на почуття «національної» єдності (Billig, 2002, р. 29–31).

Однак, зауважує М. Білліг, «поняття «мови», принаймні, у тому сенсі, що здається «нам» банально очевидним, може бути «винайденою непорушністю», створеною в епоху національної держави. Якщо це так, то не так мова створює націоналізм, як націоналізм створює мову; або, скоріше, націоналізм створює «наше» звичайне уявлення про те, що існують «природні» і безперечні речі, які називаються ... «мовами», на яких ми говоримо» (Billig, 2002, р. 30).

Отже, якщо сучасна політична карта, на відміну від епохи Середньовіччя, містить чітко встановлені кордони, те саме характерно й для карти говорів. Уявлення про це картування проєкується й на інші культури й інші епохи (Billig, 2002, р. 29–31). «Сучасне уявлення про різні мови – це не фантазія, але в ньому знаходить своє відображення думка про те, що світ націй також є світом формально встановлених мов» (Billig, 2002, р. 31).

Насправді у середньовічній Європі, на відміну від сьогоденного світу, не було місця офіційним народним мовам. Жодні парламентські закони не встановлювали, яка мова має використовуватися в обов'язковій державній освіті або державному мовленні; при цьому в епоху Середньовіччя ніхто й уявити не міг, щоб через це велися війни. Питання мови, яке здається «нам» таким «природним», у Середньовіччі просто не виникало (Billig, 2002, р. 29-31). «Грубо кажучи, середньовічний селянин [просто] говорив, а сучасна людина просто так не може говорити; аби говорити, нам потрібен спеціальний інструмент – мова» (Billig, 2002, р. 31).

Висновки. Наукові пошуки, які безпосередньо спираються на роботу М. Білліга «Банальний націоналізм», досліджують насамперед те, як еліти мобілізують елітарні (державні) символи, націоналістичні дискурси та інші матеріальні та нематеріальні елементи, які наповнюють звичайний ландшафт і семіосферу даної території.

Натомість в дослідженнях «повсякденної національності» увага приділяється насамперед тому, як люди переосмислюють елітарні символи та націоналістичні дискурси або створюють власні версії національності, впроваджені як повсякденні практики.

Власне, «націоналізм повсякденності» (представлений «банальним націоналізмом» і «повсякденною національністю») не тільки відтворює, але й натуралізує «націю», роблячи в очах людей природним те, що світ нібито ділиться на «нації», і кожна людина нібито повинна мати якусь «національність».

Серед елементів, які працюють щоденним нагадуванням про місце людей у «світі націй», зокрема мова та мовні практики, а також маленькі дійктичні слова («внутрішня політика» / «зовнішня політика», «ми» / «вони», «тут» / «там» тощо), що наповнюють ЗМІ та інші сфери та матеріали, які ми читаємо, слухаємо, дивимось і т.ін.

Зрештою, уявлення, які здаються нам банальними, виявляються ідеологічними конструктами націоналізму. Вони являють собою «винайдені непорушності», які історично були створені в епоху Модерну і переживаються нами так, наче вони існували завжди.

Історичним конструктом націоналізму слід вважати й ідею мови. Поняття «мова», принаймні, у тому сенсі, що здається «нам» банально очевидним,

є «винайденою непорушністю», створеною в епоху національної держави. Не так мова створює націоналізм, як націоналізм створює мову; або, скоріше, націоналізм створює «наше» звичайне уявлення про те, що існують «природні» і безперечні речі, які називаються «мовами», на яких ми говоримо.

References [Список використаної літератури]

- Aksoy A., Robins K. (2003). Banal transnationalism: The difference that television makes. In K. Karim (Ed.) *The media of diaspora*. London : Routledge. [in English]. [Aksoy A., Robins K. Banal transnationalism: The difference that television makes. *The media of diaspora* / Ed. by K. Karim. London : Routledge. 2003. P. XX–XXX.]
- Alasuutari, P. (2013). Spreading global models and enhancing banal localism. *International Journal of Cultural Policy*, 19(1), 103–119. [in English]. [Alasuutari P. Spreading global models and enhancing banal localism. *International Journal of Cultural Policy*. 2013. Vol. 19, № 1. P. 103–119.]
- Alderman, D. H. (2003). Street names and the scaling of memory. *Area*, 35(2), 163–173. [in English]. [Alderman D. H. Street names and the scaling of memory. *Area*. 2003. Vol. 35, № 2. P. 163–173.]
- Antonsich, M. (2020). Everyday nation in times of rising nationalism. *Sociology*. 54(6), 1230–1237. [in English]. [Antonsich M. Everyday nation in times of rising nationalism. *Sociology*. 2020. Vol. 54, № 6. P. 1230–1237.]
- Antonsich, M. (2015). The ‘everyday’ of banal nationalism – ordinary people’s views on Italy and Italian. *Political Geography*. Loughborough University, 54, 32–42. [in English]. [Antonsich M. The ‘everyday’ of banal nationalism – ordinary people’s views on Italy and Italian. *Political Geography*. Loughborough University. 2015. Vol. 54. P. 32–42.]
- Bantman C., Paola di P. (2022). Banal and everyday (inter)nationalism: French and Italian anarchist exiles in London, 1870s–1914. *Nations and Nationalism*, 29(1), 176–190. [in English]. [Bantman C., Paola di P. Banal and everyday (inter)nationalism: French and Italian anarchist exiles in London, 1870s–1914. *Nations and Nationalism*. 2022. Vol.29, №1. P. 176–190.]
- Benwell, M. C. (2017). Going Underground: Banal Nationalism and Subterranean Elements in Argentina’s Falklands/Malvinas Claim. *Geopolitics*, 25(1), 88–108. [in English]. [Benwell M.C. Going Underground: Banal Nationalism and Subterranean Elements in Argentina’s Falklands/Malvinas Claim. *Geopolitics*. Vol.25, №1. 2017. P. 88–108.]
- Billig, M. (2002). Banal nationalism. London : SAGE Publications [in English]. [Billig M. Banal nationalism. London : SAGE Publications. 2002. 200 p.]
- Bozatzis, N. (2014). Banal Occidentalism. In Antaki, C., Condor, S. (Eds.) *Rhetoric, Ideology and Social Psychology*. London : Routledge, 122–136. [in English]. [Bozatzis N. Banal Occidentalism. *Rhetoric, Ideology and Social Psychology* / Ed. by C. Antaki and S. Condor. London : Routledge. 2014. P. 122–136.]
- Cram, L. (2001). Imagining the Union: A Case of Banal Europeanism. In Wallace, W. (Ed.) *Interlocking Dimensions of European Integration*. London: Palgrave, 231–246. [in English]. [Cram, L. Imagining the Union: A Case of Banal Europeanism. *Interlocking Dimensions of European Integration* / Ed. by W. Wallace. London: Palgrave. 2001. P. 231–246.]
- Cusack, T. (2001). A ‘countryside bright with cosy homesteads’: Irish nationalism and the cottage landscape. *National Identities*, 3(3), 221–238. [in English]. [Cusack T. A ‘countryside bright with cosy homesteads’: Irish nationalism and the cottage landscape. *National Identities*. 2001. Vol. 3, № 3. P. 221–238.]
- Edensor, T. (2002). National identity, popular culture and everyday life. Oxford: Berg. [in English]. [Edensor T. National identity, popular culture and everyday life. Oxford: Berg, 2002. 224 p.]
- Edensor, T., Sumartojo, S. (2018). Geographies of everyday nationhood: experiencing multiculturalism in Melbourne. *Nations and Nationalism*, 24(3), 553–578. [in English]. [Edensor T., Sumartojo S. Geographies of everyday nationhood: experiencing multiculturalism in Melbourne. *Nations and Nationalism*. 2018. Vol. 24, № 3. P. 553–578.]
- Skey, M., Antonsich, M. (Eds.) (2017). Everyday Nationhood: Theorising Culture, Identity and Belonging after Banal Nationalism. London : Palgrave Macmillan. [in English]. [Everyday Nationhood: Theorising Culture, Identity and Belonging after Banal Nationalism / Ed. by M. Skey and M. Antonsich. London : Palgrave Macmillan. 2017. 334 p.]
- Fox, J. E., van Ginderachter M. (2018). Introduction: Everyday nationalism's evidence problem. *Nations and Nationalism*, 24(3), 546–552. [in English]. [Fox J. E., van Ginderachter M. Introduction: Everyday nationalism's evidence problem. *Nations and Nationalism*. 2018. Vol. 24. № 3. P. 546–552.]
- Fox J. E., Miller-Idriss C. (2008). Everyday nationhood. *Ethnicities*, 8(4), 536–563. [in English]. [Fox J. E., Miller-Idriss C. Everyday nationhood. *Ethnicities*. 2008. Vol. 8, № 4. P. 536–563.]

- Fox, J. (2017). The edges of the nation: a research agenda for uncovering the taken-for-granted foundations of everyday nationhood. *Nations and Nationalism*, 23(1), 26–47. [in English]. [Fox J. The edges of the nation: a research agenda for uncovering the taken-for-granted foundations of everyday nationhood. *Nations and Nationalism*. 2017. Vol. 23, № 1. P. 26–47.]
- Gulliver, T. (2011). Banal nationalism in ESL textbooks. *Canadian Journal of Education/Revue Canadienne De l'éducation*, 34 (3), 119–135. [in English]. [Gulliver T. Banal nationalism in ESL textbooks. *Canadian Journal of Education/Revue Canadienne De l'éducation*. 2011. Vol. 34, № 3. P. 119–135.]
- Hammett, D. (2012). Envisaging the nation: The philatelic iconography of transforming South African national narratives. *Geopolitics*, 17(3), 526–552. [in English]. [Hammett D. Envisaging the nation: The philatelic iconography of transforming South African national narratives. *Geopolitics*. 2012. Vol.17, № 3. P. 526–552.]
- Hearn, J., Antonsich, M. (2018). Theoretical and methodological considerations for the study of banal and everyday nationalism. *Nations and Nationalism*, 24(3), 594–605. [in English]. [Hearn J., Antonsich M. Theoretical and methodological considerations for the study of banal and everyday nationalism. *Nations and Nationalism*. 2018. Vol.24, № 3. P. 594–605.]
- Ichijo, A., Ranta, R. (2016). *Food, National Identity and Nationalism: From Everyday to Global Politics*. Basingstoke, Palgrave Macmillan. [in English]. [Ichijo A., Ranta R. *Food, National Identity and Nationalism: From Everyday to Global Politics*. Basingstoke, Palgrave Macmillan. 2016. 196 p.]
- Jones, R., Merriman, P. (2009). Hot, banal and everyday nationalism: Bilingual road signs in Wales. *Political Geography*, 28, 164–173. [in English]. [Jones R., Merriman P. Hot, banal and everyday nationalism: Bilingual road signs in Wales. *Political Geography*. 2009. Vol. 28. P. 164–173.]
- Knott, E. (2015). Everyday nationalism: A review of the literature. *Studies on National Movements*, 3, 1–16. [in English]. [Knott E. Everyday nationalism: A review of the literature. *Studies on National Movements*. 2015. Vol. 3. P. 1–16.]
- Krasniqi, V, Sokolić, I. & Kostovicova D. (2020). Skirts as Flags: Transitional Justice, Gender and Everyday Nationalism in Kosovo. *Nations and Nationalism*, 26(2), 461–476. [in English]. [Krasniqi V., Sokolić I., Kostovicova D. Skirts as Flags: Transitional Justice, Gender and Everyday Nationalism in Kosovo. *Nations and Nationalism*. 2020. Vol. 26, № 2. P. 461–476.]
- Kulyk, V. (2009). The Role of the Ukrainian Media Discourse in the Creation of National Identity. *Ukraina moderna*, 4, 155–174. [in Ukrainian]. [Кулик В. Роль медійного дискурсу в творенні національної ідентичності. *Україна модерна*. 2009. № 4. С. 155–174.]
- Lahoud, A. L. (2008). The role of cultural (architecture) factors in forging identity. *National Identities*, 10(4), 389–398. [in English]. [Lahoud A. L. The role of cultural (architecture) factors in forging identity. *National Identities*. 2008. Vol. 10, № 4. P. 389–398.]
- Leib, J. (2011). Identity, banal nationalism, contestation, and North American license plates. *The Geographical Review*, 101(1), 37–52. [in English]. [Leib J. Identity, banal nationalism, contestation, and North American license plates. *The Geographical Review*. 2011. Vol. 101, № 1. P. 37–52.]
- Liinpää, M. (2020). When the Nation Becomes Louder: Everyday Nationalism and the 2014 Scottish Independence Referendum. *Sociology*, 54(6), 1178–1193. [in English]. [Liinpää M. When the Nation Becomes Louder: Everyday Nationalism and the 2014 Scottish Independence Referendum. *Sociology*. 2020. Vol. 54, № 6. P. 1178–1193.]
- Millei Z., Imre R. (2021). Banal and Everyday Nationalisms in children's mundane and institutional lives. *Children's Geographies: advancing interdisciplinary understanding of younger peoples lives*, 19(5), 505–513. [in English]. [Millei Z., Imre R. Banal and Everyday Nationalisms in children's mundane and institutional lives. *Children's Geographies: advancing interdisciplinary understanding of younger peoples lives*. 2021. Vol.19, № 5. P. 505–513.]
- Paasi, A. (2016). Dancing on the Graves: independence, hot/banal nationalism and the mobilization of memory. *Political Geography*, 54, 21–31. [in English]. [Paasi A. Dancing on the graves: independence, hot/banal nationalism and the mobilization of memory. *Political Geography*. 2016. Vol. 54. P. 21–31.]
- Penrose, J. (2011). Designing the nation. Banknotes, banal nationalism, and alternative conceptions of the state. *Political Geography*, 30(8), 429–440. [in English]. [Penrose J. Designing the nation. Banknotes, banal nationalism, and alternative conceptions of the state. *Political Geography*. 2011. Vol. 30, № 8. P. 429–440.]
- Prybiehin, I. S. (2021). National Identity: Conceptual Versions and Their Implementation in the Political Processes of Israel. Odesa. [in Ukrainian]. [Прибегін І. С. Національна ідентичність: концептуальні версії та їх реалізація в політичних процесах Ізраїлю: дис. ... канд. політ. наук : 03.00.02 / Південно-укр. нац. пед. ун-т імені К.Д. Ушинського. Оdesa, 2021. 242 с.]
- Shevchuk, M. O. (2014). Representation of national identity in the space of the city through tourism perspective. *Hrani*, 8, 76–80. [in Ukrainian]. [Шевчук М. О. Репрезентації національної ідентичності в просторі міста крізь призму туристичного погляду. *Грани*. 2014. № 8. С. 76–80.]

- Slavtcheva-Petkova, V. (2014). Rethinking banal nationalism: Banal Americanism, Europeanism, and the missing link between media representations and identities. *International Journal of Communication*, 8, 43–61. [in English]. [Slavtcheva-Petkova V. Rethinking banal nationalism: Banal Americanism, Europeanism, and the missing link between media representations and identities. *International Journal of Communication*. 2014. Vol. 8. P. 43–61.]
- Szulc, L. (2017). Banal nationalism in the Internet age: rethinking the relationship between nations, nationalisms, and the media. In Skey L. & Antonsich M. (Eds.) *Nationhood: Theorizing Culture, Identity and Belonging after Banal Nationalism*. London: Palgrave Macmillan, 53–74. [in English]. [Szulc L. Banal nationalism in the internet age: rethinking the relationship between nations, nationalisms, and the media. *Nationhood: Theorizing Culture, Identity and Belonging after Banal Nationalism* / Ed. by M. Skey and M. Antonsich. London: Palgrave Macmillan. 2017. P. 53–74.]
- Szulc, L. (2016). Domesticating the nation online: banal nationalism on LGBTQ websites in Poland and Turkey. *Sexualities*, 19(3), 304–327. [in English]. [Szulc L. Domesticating the nation online: banal nationalism on LGBTQ websites in Poland and Turkey. *Sexualities*. 2016. Vol. 19, № 3. P. 304–327.]
- Unwin, T., Hewitt, V. (2001) Banknotes and national identity in Central and Eastern Europe. *Political Geography*, 20(8), 1005–1028. [in English]. [Unwin T., Hewitt, V. Banknotes and national identity in central and eastern Europe. *Political Geography*. 2001. Vol. 20, № 8. P. 1005–1028.]
- Wimmer, A., Schiller, N.G. (2002). Methodological nationalism and beyond nation-state building, migration, and the social sciences. *Global Networks* 2. 2(4), 301–334. [in English]. [Wimmer A., Schiller N.G. Methodological nationalism and beyond nation-state building, migration, and the social sciences. *Global Networks* 2. 2002. Vol. 2. № 4. P. 301–334.]

Стаття надійшла до редакції 14.07.2023

Dyachenko O. V.

Department of Political Sciences
Odesa I. I. Mechnikov National University,
Frantsuzkyi blvd, 24/26, Odesa, Ukraine

THE ROLE OF LANGUAGE AND LANGUAGE PRACTICES IN THE “EVERYDAY NATIONALISM”

Summary

In 1995, M. Billig’s “Banal Nationalism” was published for the first time. This pioneering work initiated a new way of studying “nation” and “nationalism”. Somewhat later, the concept of “Banal nationalism” was clarified and supplemented by the concept of “Everyday Nationality”, that together compose “Everyday Nationalism’s” research.

The study, which is directly based on M. Billig’s “Banal nationalism”, examines how elites mobilize elite (state) symbols, nationalist discourses, and other material and immaterial elements that form the usual landscape and semiosphere of the territory. Instead of this, “Everyday Nationhood” try to show, how people reinterpret elite symbols and nationalist discourses or create their own versions of nationhood enacted as everyday practices.

Actually, among the elements that serve as a daily reminder of people’s place in the “world of nations” are language and language practices, as well as small deictic words (“domestic policy” / “foreign policy”, “us” / “them”, “here” / “there”, etc.), which are used by mass media and other services that we read, listen, watch, etc. Finally, ideas, that seem banal to us, turn out to be ideological constructs of nationalism.

The idea of “language” should also be considered a historical construct of nationalism. The concept of “language”, at least in the sense that it seems obvious to “us”, is an “invented permanency” created in the era of the nation-state. Language does not create nationalism as nationalism creates language; or, rather, nationalism creates “our” common view, that there are “natural” and indisputable things called “languages” we speak.

Key words: language, language practice, Everyday Nationalism, Banal Nationalism, Everyday Nationhood.